

ליקוטי ופסקי הלכות

"חוקי חיים"

ותלמוד
"תוספת תורה"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פתח"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

74

פרשת כי תצא תשפ"ה

דיני השבת אבידה - א'

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מצות השבת אבידה

המצוות

א. במצות השבת אבידה ישנם שלש מצוות שמוזהרים עליהם, מצות עשה של "השב תשיבם לאחריך" (פ' כי תצא כ"ב, א'), ומשום מצות לא תעשה ד"לא תוכל להתעלם" (שם ג'), ולפעמים גם משום "לא תגזול" (ויקרא י"ט י"ג).

חיוב השבה

ב. הוראה אבידת ישראל שיש עליו סימן ומעלים ענינו ממנה, עובר בלא תעשה ד"לא תוכל להתעלם" (ש"ע ח"מ סי' רנ"ט ס"א), וביטל מצות עשה ד"השב תשיבם".

ג. רואה את האבידה. כשרואה אבידה ואינו מגביה, י"א שעובר על העשה ועל הלא תעשה (רמב"ם פ"א מגניבה ואבידה ה"א, ט"ז סי' רנ"ט, ש"ע הגר"ז ס"א), וי"א שבראיה לבד עובר על הלאו בלבד, ואינו עובר על העשה אלא אם כן נטלה בידו ולא החזירו לבעלים (סמ"ע שם סק"א).

ד. המתין בהגבהה. המתין ולא הגביה את האבידה עד שנתייאשו הבעלים, ואחרי יאוש הבעלים לקחה לעצמו, עובר רק על הלאו של "לא תוכל להתעלם" (ש"ע שם).

ה. המתין בהשבה. הגביה את האבידה על דעת להשיבה, והמתין מלהכריז עד שנתייאשו הבעלים, אם לקחה לעצמו, עובר רק על מצות עשה של "השב תשיבם" (ש"ע שם), על כן אחרי שהגביה אבידה, צריך להזדרז להכריז על המציאה, כי אם יתאחר מלהכריז, יתכן שהבעלים יתייאשו קודם שיכריז, ואם לקחה לעצמו יתבטל עי"ז מ"ע של "השב תשיבם".

ו. כשאין בה סימן. אבידה שאין בה סימן, דעת רוב פוסקים שפטור מלהגביה (ש"ע שם ס"ב, רע"א ד"ח דף כ"א ע"ב ד"ה אמנם).

ז. מצא כרטיס זכרון או דיסק אונקי [memory stick/card]. אם מצא כרטיס זכרון בלי שום סימן מבחוץ, מותר להכניסו למחשב או למצלמה לבדוק קצת לפי התוכן למי זה שייך, ואם אין שום סימן עליו, יכול לקחתו לעצמו ולרושמו בפנקס השבת אבדה (כיבואר לקמן אות מ"א).

פחות משוה פרוטה

ח. צריך שתהיה האבידה שוה פרוטה בשעת אבידתו מן הבעלים, וגם בשעת מציאתה, שאם לא כן אינו חייב להכריז עליה ולהחזירה (ש"ע ח"מ סי' רס"ב ס"א), אלא שנחלקו האחרונים אם המוצא יכול גם לזכות בו (עי' מחנ"א גזילה סי' א', אבן האזל פ"א גר"א, שער משפט סי' ו' סק"א).

ט. נייד. ולכן אם משהו השאיר אחריו נייד כתיבה, או נייד טישו, א"צ לחזר אחר הבעלים מאחר שאינם שוה פרוטה.

י. שוה פרוטה רק לבעלים. דנו הפוסקים באבידות שיש להם ערך רק לבעלים ולא לאחרים, האם יש להם חיוב השבה מאחר שאינם שוה פרוטה למוצאיהם, כגון נעל בודדת, עדשה של משקפיים, תמונה משפחתית, מסמך רפואי [medical document], דרכון [passport], שלמוצא אינה שוה פרוטה, ולמאבד ערכה רב, י"א שצריכים שיהא שוה פרוטה בשוק ולא רק לבעליהם ולכן אין חיוב השבה בדברים אלו (נתיב"מ סי' קמ"ח סק"א, בית יצחק אהע"ז סי' פ"ז סק"ז).

יא. אבל דעת רוב הפוסקים שיש חיוב השבה אף על דברים שאין להם ערך רק לבעליהם, משום שהולכים אחרי הבעלים ולא לפי המוצא (חז"א ח"מ ב"ק סי' ו' סק"ג, משפט האבידה סי' רס"ב מ"ז סק"א).

דברים זולים במקום ציבורי

יב. מצוי מאד בזמנינו שמוצאים ברחוב או במקום ציבורי כל מיני דברים קטנים, אפילו מדברים שיש בהם סימן, אבל ערכם מועטים כגון, צעיף פשוט [simple scarf], גרב בודד [single sock], כובע פשוט של תינוק, בקבוק או מוצץ [pacifier] של תינוק, גרטל, עט זול, חלקי צעצוע וכדומה, ואף אם המוצאים יכריזו על דברים אלו, או שיתלו מודעות, בדרך כלל לא יטרחו הבעלים לתבוע את שלהם, מפני שהם חפצים זולים ונמצאים בשפע, ומתביישים לבוא לקחתם. באופן כזה הרבה פוסקים סוברים שמכיון שלא שייך בהו "עד דרוש אחיך אותו", גם לא שייך בהו "השב תשיבם", ופטורים מלטפל בהם (השבת אבדה כהלכה, שערי משפט אבידה ומציאה פ"ב אות ד').

יג. בנוסף יש סברה, שע"י הגבהתם כמעט ודאי שלא יוחזרו חפצים אלו לבעליהם מאחר שלא יחפשו אחריהם, ואם מניחים אותם במקומם, יש עכ"פ צד שהבעלים יחזרו למקומם לחפש אחריהם, והתורה הקפידה על הצלת ממון מבעליהם, ואם ע"י הגבהתם אין כאן הצלת ממון אלא קרוב יותר להפסד ממון, ע"ז לא צייתה התורה להשיב אבידות (שם).

משהגביה אבידה חייב בטיפולה

יד. לפעמים יש מצבים שפטור מלהגביה אבידה, שנפל, וי"א גם בספק נפל, אבל משהגביה האבידה, נתחייב בהשבתה (ש"ע סי' רס"ט וסי' ו' ואסור להחזירה למקומה, ולכן משהגביה אבידה אין לתלותה על לוח מודעות. טו. דברים זולים שפטורים מלהגביה (כ"ל אות י"ב), אם הם מונחים באופן שקשה לבעליהם לראות או שקיים חשש שיוזקו במקום שנמצאים, כגון כשיש עט על הרצפה של בית המדרש, או כשיש כדור על הרצפה, אפשר להגביה החפץ כדי שישים במקום שיותר קל לראות כשהוא עדיין במקומו הראשון, ובמקום שלא יוזק, מאחר שאינו מגביהו כדי להשיבו לבעליו אלא כדי להקל לבעלים למצוא אותו.

אבידת גוי

טז. חיוב השבת אבידה נאמר רק באבידת ישראל, אבל אבידה שיועד שהוא של גוי אסור להשיב (ש"ע סי' רס"ו ס"א), ואם השיב, עבירה היא בידו, כיון שמחזיק ידי עוברי עברה (שם).

יז. אמנם במקום שיש חילול ה' כשלא יחזיר, כגון שנמצא במקום שרובם ישראל, והעכו"ם יחשוב שהישראל גנבו, חייב להחזיר (ב"י, סמ"ע סק"ג).

יח. וכן אם כוונתו כשמחזיר, לקדש ה', שיפארו את ישראל, וידעו שהם בעלי אמונה, הרי זה משובח (ש"ע שם), וצריך שיהיה באופן שישבחו את ישראל, ולא רק שישבחו את המוצא באופן אישית (ש"ש ב"ק פ"י סי' כ').

יאוש

יט. יאוש. אם נתייאשו הבעלים מלמצוא אבידתם, בין בדבר שאין בו סימן ואפילו בדבר שיש בו סימן, אם הגביה המוצא את האבידה לאחר שנתייאשו הבעלים, זוכה בה המוצא (ש"ע סי' רס"ב ס"ה). יאוש היינו ששמענו שהמאבד אומר ז' לי לחסרון כיס' או כל ביטוי דומה שמראה שכבר התייאש מלחזר אחריה.

כ. יאוש בלב. גם יאוש בלב נקרא יאוש ולא צריכים שהבעלים יאמרו כן בפה בפירוש, ולכן אם המוצא בא להחזיר האבידה, והבעלים יודע בעצמו שהוא כבר התייאש מזה, צריך הוא להודיע למוצא שהוא כבר התייאש מזה בלבו ומעיקר הדין הרי הוא של המוצא (מ"ר בפתחי חושן אבידה פ"ב הע' א'), ועם כל זאת לפנים משורת הדין יש למוצא להחזיר לבעלים (ע"פ ש"ע סי' רנ"ט ס"ה).

כא. **יאוש אחר שהגביה.** אין יאוש מועיל אלא כשבא ליד המוצא לאחר יאוש, אבל כשבא לידו קודם יאוש, אע"פ שאח"כ התיימש הבעלים, כבר נתחייבה בהשבה ואין היאוש מועיל לפוטרו שהרי באיסורא בא לידו.
כב. **מונח שם זמן רב.** וכן אם ניכר שהאבדה מונח שם זמן רב, מסתמא כבר נתיאשו הבעלים ממנה, וזוכה בה המוצא אפילו בדבר שיש בו סימן (ש"ע סי' רס"ב ס"ה).

כג. **במקום שרובם עכו"ם.** אם נאבד האבדה במקום שרובם עכו"ם באופן שיתכן שעכו"ם מצא האבדה, גם זה נחשב כיאוש.

יאוש שלא מדעת

כד. יאוש שלא מדעת אינו נחשב ליאוש (הלכה כאביי ביע"ל ק"ג, גמ' ריש אלו מציאות), דהיינו אם באה מציאה ליד המוצא קודם שנודע לבעליו שנאבד ועדיין לא נתיאשו, אע"פ שהיה אז ברור שכאשר יודע לבעליו שנאבד מהם יתיאשו מיד, ובאמת לבסוף כן היה, מ"מ כיון שבשעה שבאה ליד המוצא היה אסור לקחתה לעצמו וכבר נתחייב השבה, אין היאוש שלאחר מכן מועיל שיוכל לזכות במה שבידו (ש"ע סי' רס"ב ס"ג).

כה. אם הגביה אבדה קודם יאוש בעלים, ואפילו רק בספק אם נתיאשו, יניחנה עד שיבוא אליהו (ש"ע סי' רס"ב ס"ג).

אבידות שודאי נתיאשו הבעלים

כו. יש אבידות, שאנו סומכים שודאי נודע לבעלים מאבידתם קודם הגבהת המוצא, ועל כן אם אין בהם סימן, לא בגופם ולא במקומם זוכה בהם המוצא.

כז. **כסף.** דרך של אדם למשמש בכיסם בכל שעה, ולכן אדם שאבד כסף, בין סכום גדול ואפילו סכום קטן (ש"ת אג"מ ח"ד סי' כ"ג), נוקטים שיוודע מזה מיד שנפל ממנו, ולכן המוצא זוכה בכסף שמוצא, שמן הסתם כבר נתיאשו הבעלים מהם (ש"ע סי' רס"ב ס"ו), ואף בזמנינו שדרך כלל כסף של אדם נמצא בכיס של המכנסיים, ואינו ממשמש בהם בכל שעה, מ"מ עדיין דין זה במקומו עומד, ולכל הפחות משום דהוי כהפקר ב"ד (הגר"ח קנייבסקי בשם החו"א, השבת אבידה כהלכה פ"ה הע' ז).

כח. **טבעת.** גם טבעת נחשב לדבר שמרגישים בה מיד כשנופלת ולכן יש לנקוט שיש בה יאוש, כל שאין בה סימן (בן איש חי שנה א' כ' תבוא אות ד').

הכרזה

ע"י תליית מודעה

כט. המוצא אבידה שיש בו סימן, חייב להכריז (ש"ע סי' רס"ב ס"ג), דהיינו שצריך לפרסם על מציאת האבדה, דהיינו שיוכל לתלות מודעה במקום שמצויים שם רבים, כגון בבית הכנסת (ש"ע סי' רס"ז ס"ג) באזור של מציאת האבדה, ודברים של נשים כגון תכשיט, יתלה מודעה בעזרת נשים של הבית הכנסת, וכן יתלה מודעה במקום שמצא האבדה (הגר"מ פיינשטיין, קונטרס השבת אבידה).

ל. **קריאה מודעה בשבת.** מותר לקרוא מודעות של השבת אבידה בשבת ואין בו משום שטרי הדיטות (תשובות והנהגות ח"ג סי' תס"ד).

לא. **מודעה בעיתון.** וכן יכול לפרסם מציאת האבדה בעיתון חרדי מקומי שרוב אנשים קוראים אותם (ש"ת חת"ס חו"מ סי' קכ"ב), אמנם אם הפרסום כרוך בתשלום, א"צ לפרסם שם דק"ל שאין צריך להוציא הוצאות על השבת אבידה (ש"ע סי' רס"ה ס"א). ואם הוא סוג אבידה שיתכן שהבעלים יסכימו לשלם את ההוצאות הפרסום, צריך לפרסם אף בתשלום (ש"ע הגר"ז סעי' ל"ג).

משך זמן ההכרזה

לב. צריך שהמודעה תהיה תלויה פרק זמן, שסביר להניח שנראתה לכל, י"א למשך שבוע (תשובות והנהגות ח"ג סי' תס"ד), וי"א שכמה שיותר זמן עדיף טפי (הגר"מ פיינשטיין שם), ולאחר מכן אם הוסרה, א"צ לשוב לתלותה.

לג. בזמנים שיש הרבה אורחים מחוץ לעיר, כגון בבית מדרש של איזה חסידות ומתאספים שם בשבתות המרוממות כגון שבת חנוכה ושירה וכדומה, יש להכריז על מציאה עד ההזדמנות הבאה שיהיה ציבור גדול.

לד. **לא בא הבעלים לקבל אבידתו.** אחרי שהודיע המוצא לבעל האבדה שמצא אבידתו, אין חוב על המוצא להביאה אליו אלא על הבעלים לבוא או לשלוח מישהו לקחת את זה (משפט האבדה עמ' ר"ל), ואם הבעלים מתעצל לבוא לקחתו, יכול המוצא להגביל זמן סביר שיבוא לקחתו, ואם אינו בא עד אותו זמן, רשאי המוצא להפקירו (הגר"ח קרליץ, השבת אבידה כהלכה עמ' מ"ח).

אבידה מדעת

לה. המאבד חפציו מדעת, כגון הזורק ארנקו ברה"ר או שנודע לו על אבידתו שנמצאת במקום שאינו שמור כלל ואינו נוטלה, י"א שאין בו חיוב השבה ומ"מ אין ליטלה לעצמו (ש"ע סי' רס"א ס"ד), וי"א דהוי כהפקר וכל הקודם זוכה בחפץ (רמ"א שם, ש"ך סק"ג).

לו. אם החפץ אינו במקום שאינו שמור כלל אלא במקום שמור קצת, אין לו דין כהפקר ואסור ליטלו, ולכן **עגלת תינוק** הנמצא בחדר מדרגות, או **חומרי בניה** ברחוב ללא שמירה, אין להם דין אבידה מדעת ואסור ליטלם (משפט האבדה).

לז. **נאבד מילד.** כל חפץ שניכר בטבעו שנאבד מידי קטן שאינו בר דעת, כגון עד גיל ו' או ז', אין בו חיוב השבה, שהרי הוא אבידה מדעת בזה שנתנו הוריו ליד הילד, ומ"מ לכו"ע אסור לקחת החפץ מיד הילד (מ"ר בפתחי חושן אבידה פ"ד אות ז').

דברים הנופלים משכנים על מרפסת

לח. דברים הנופלים לחצר או מרפסת משכנים שגרים בדירות למעלה, כגון **בגדים שנתלו על חבלי כביסה** וכדומה, דינם כאבדה והמוצאם יכול להודיע לשכנים ע"י תליית פתק בתוך הבנין, ועל השכנים להטריח ללכת לאוספם מבעל החצר והמרפסת, ואין רשות לבעל החצר להניח הדברים בחדר מדרגות או להשליכם מכיון שחל עליו דיני שמירה עד שמודיע לשכנים על כך.

לט. מ"מ **משחקים וצעצועים של ילדים** קטנים שנוזקים על המרפסת, אין בהם חיוב השבה, שעליהם חל הדין של אבידה מדעת ע"י שנותנים הוריהם משחקים בדעת שם זורקים דברים למטה (מ"ר בשו"ת שבת הקהתי ח"ד סי' ד"ש).

מונח עד שיבוא אליהו

פנקס השבת אבידה

מ. יש כמה אופנים שעליהם נפסק הדין שיהיה מונח עד שיבוא אליהו, כגון מצא אבידה שיש בה סימן והכריז ולא באו בעלים, וכן אבידה שאין בה סימן והגביהה קודם יאוש בעלים, ובעונותינו הרבים שארכה לנו הגלות ואנשים מיטלטלים ממקום למקום וקשה מאד לשמור על ריבוי האבידות המצטברות מדור דור שלא נמצאו בעליהם, על אף שברגע קט יבוא אליהו ויחזירו כל האבידות לבעליהם, מ"מ אנשים מתקשים על שמירת על ריבוי הפרטים שכבר הצטברו.

מא. ולכן יש עצה מגדולי הפוסקים שכל משפחה יעשו לעצמם פנקס השבת אבידה, ולאחר זמן שכבר נראה שלא יבואו הבעלים של האבדה, באבידה שמצוי לקנות תחליף שהוא מדברים המצויים, ירשמו הפרטים של האבדה בפנקס, כגון תיאורו של החפץ, סימנים של החפץ במידה שיש, הזמן והמקום שנמצא האבדה, שווי של האבדה, ויתנו שאם יבוא הבעלים לתבוע האבדה, הם יחזירו לו דמי שיווי החפץ, ואז יכולים לקחת החפץ לעצמם ולהשתמש בחפץ, ובמדה שאין להם צורך בחפץ גם יכולים לזרוק.

מב. **מצא פירות או ירקות.** אם מצא פירות או ירקות או כל דבר שיתקלקל בזמן הקרוב, אפשר לקחת אותם לעצמו ויכתוב הפרטים בפנקס, ויחזיר דמיהם לבעלים, וכן הדין אם לקח אותם מחנות בטעות ואינו יודע למי יחזירם.

מג. **שומא של החפץ.** י"א שצריך לשום החפץ בפני ב"ד (ש"ע סי' רס"ז סכ"ד), וי"א שיכול לשום לעצמו וא"צ ב"ד (רמ"א שם) מאחר שמשביב אבידה יש לו חזקת כשרות (סמ"ע סק"ז), ובדבר ידוע לכל, אפשר לסמוך לעשות השומא לבד, ובדבר שאינו ידוע, ישום עכ"פ בפני ג' שידועים (ש"ת אג"מ חו"מ ח"ב סי' מה"ה).

מד. **דברים של ערך.** באבידה שיש להם ערך מיוחד, או שהוא חפץ שאין לו תחליף בקלות, כגון **תפילין מהודרות, או כתבי ידות וספרים נדירים, או חפץ של ירושת אבות,** אינו יכול לשום ערכם ולמוכרם, אלא חייב בשמירתן עד שיבוא אליהו.

מציאה במקום שרבים מצויים שם

מה. **מעות.** המוצא אבידה שאין בה סימן כגון מעות במקום שרבים מצויים שם כגון בבית מדרש, מקוה, בחנות, בישיבה, באוטובוס, במכונה של פחיות [soda machine] אפילו במקום שרוב ישראל, הרי הוא של מוצאה (ש"ע סי' רס"ב ס"ב).

בית המדרש קהל אנרכים

רח' תובל 1 (מעל ביהמ"ד החסידי טשענאביל) פעה"ק ירושלם תנכ"א

הננו להודיע כי במסגרת שיעורי הלכה הנמסרים ע"י מורינו הגר"ח בלייער שליט"א ביום השבת קודש, בשבתות אלו יימסר השיעורים בהלכות הנוגעים לירח האיתנים **השיעור מתקיים ביום הש"ק שעה לפני השקיעה** ולאחמ"כ מנחה וסעודת שלישית – 20 דקות לפני השקיעה

מנחה וקבלת שבת 15 דקות לפני השקיעה

שחרית ביום הש"ק בשעה 9:00 הנבאים

ברכת מול טוב שלוחה בזה לירידינו האברך החשוב העומד לימין המערכת ומסור להנהיג הגיליון, מידו שבוע בשבוע

שלום פליישער

הר"ר שיהי' לרגל לידת בנו בכורו שיהי' למול טוב שיוכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט ולהכניסו בבריתו של אאע"ה בעתו ובזמנו

מערכת חוקי חיים

נתרם לע"ז זקנינו הרב הצדיק ר' דוד נאנזו זצ"ל ב"ר שלמה זצ"ל בעל צמח דוד תלמיד הרמ"א ומהר"ל מפראג

נפטר ח' אלול שצ"ג ומנ"כ פראג